

دیپلمات‌ها

برشی ازخاطرات سیدمحمدصدر

ملاقات با ملک فه‌د، بازدید از تبعیدگاه رضاشاه

حسن‌علی‌بخشی*

● ۱- آخرین ملاقات با ملک فه‌د، پادشاه اسبق عربستان[۱] این دیدار در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۲۲ و به دلیل کسالت ملک فه‌د در فرصت کوتاهی انجام گرفت. در این ملاقات پیام کتبی جناب آقای خاتمی، رئیس‌جمهور کشورمان را که در آن زمان ریاست سازمان کنفرانس اسلامی را برعهده داشت به ایشان تسلیم کردم. آنگاه توضیحاتی را در راستای مأموریت ویژه و مضمون پیام به او ارائه دادم. ملک فه‌د نیز از این اقدام جناب آقای خاتمی تشکر و برای ایشان و دیگر مسئولان جمهوری اسلامی آرزوی موفقیت کرد.قبلا چندبار با ملک فه‌د ملاقات داشتم. هنگام انجام این ملاقات‌ها، اطرفیان فه‌د همیشه در مورد نحوه انجام آن توصیه‌هایی داشتند؛ به عبارت دیگر ملاقات با ایشان با سلام‌علیک شروع می‌شد و در حین فیلم‌برداری پیام را می‌دادم و چند کلمه ردوبدل می‌کردیم. بعد از آن دوربین‌ها را بیرون می‌بردند و قهوه می‌آوردند. سپس قهوه را با هم می‌خوردیم و ملاقات را ترک می‌کردیم.اما آخرین‌باری که به ملاقات او رقتم، به من گفتند به‌محض اینکه وارد شدید، پیام را ندهید، اول قهوه را می‌آورند و شما همین‌طور خوش‌وبش کنید تا فیلم‌برداری انجام شود. بعد از اتمام فیلم‌برداری پیام را بدهید. گفتم: بسیار خب. البته مشخص بود که این‌دفعه فه‌د حال خیلی مناسبی ندارد. به همین خاطر همراه خود مشاوری داشت که می‌گفتند فقط حرف‌های او را درک می‌کند. وقتی در اتاق نشستم، مشاور شروع به صحبت کرد و گفت که آقای صدر از ایران آمده و راجع به ایران صحبت کرد. فیلم‌برداری هم به پایان رسید و خبرنگاران محلل ملاقات را ترک کردند. بعد به او گفت‌م حامل پیام رئیس‌جمهور هستم و مطالب کوتاهی را بیان کردم. سپس بلند شدم و پیام را به سمت او بردم که ناگهان دیدم دستانش را پایین‌تر از دستم‌تارگفته است. در آن لحظه دانستم فه‌د بیبایی خود را از دست داده و اطرفایشن نخواستست بودند که این صحنه به تصویر کشیده شود. حتما می‌دانید که پاهای فه‌د قبلا فلج شده بود و روی ویلچر می‌نشست. به همین خاطر هروقع حال او را می‌پرسیدیم، می‌گفت: حالم خوب است فقط این پاهام… ولی این‌دفعه چشم‌هایش هم نمی‌دید. ولی مهم این است که فه‌د را تا آخرین لحظه عمرش نگاه داشتند.خاطرم هست هنگامی که جناب آقای خاتمی به عربستان سفر کردند، فه‌د را روی ویلچر به فرودگاه آوردند بودند که این امر پیش از این سابقه نداشته‌ست. بعد از اتمام مراسم استقبال و رفتن همه، وقتی که خواستند فه‌د را ببرند؛ امیرعبدالله همه را کنار زد و خودش ویلچر را گرفت و فه‌د را برد. آنها این اندازه سلسله‌مراتب را رعایت می‌کردند. درحالی‌که همان‌موقع امیرعبدالله ولیعهد بود و کشور را اداره می‌کرد و ما هم به‌طور صوری پیام را به فه‌د می‌دادیم و پیام بلافاصله به امیرعبدالله منتقل می‌شد.

● **۲- بازدید از تبعیدگاه رضاشاه در ژوهانسبورگ [۲]**
روز شنبه ۱۳۷۷/۱/۹ به بازدید محل تبعید رضاشاه در ژوهانسبورگ در آفریقای جنوبی رفتیم. این محل در یکی از زیباترین مناطق ژوهانسبورگ واقع شده، به‌گونه‌ای است که تقریباً شهر در زیر پای آن قرار دارد. تبعیدگاه یک ساختمان دوطبقه دارای سه اتاق بزرگ و یک هال در طبقه اول و شش اتاق خواب در طبقه دوم است. مجموعه ساختمان و باغ جلوی آن حدود ۱۲ هزار مترمربع مساحت دارد. این کاخ تا قبل از پیروزی انقلاب تبدیل به موزه شده بود، ولی فعلا محلی معمولی است. در طبقه دوم کاخ تراس زیبایی وجود دارد که حدود ۱۲ متر طول و سه متر عرض دارد. اینجا همان محلی است که گفته می‌شود رضاشاه قدم می‌زد و با خود می‌گفت: «علیحضرت قدرقدرت و قوی شوکت آی…».

حمام مخصوص رضاشاه همچنان دست‌نخورده باقی مانده است و کاشی‌کاری مخصوص به خود را دارد. این کاشی‌کاری مثل حمام‌های قدیمی تا زیر سقف نیست و نصف دیوار را می‌پوشاند. در مورد مرگ رضاشاه دو روایت وجود دارد؛ یکی اینکه داخل همین حمام سکته کرد و به موزه شده بود، ولی فلقه محلی معتقد است پله‌های پشنی ساختمان زمین خورده یا سکته کرده و سپس مرده است.

از خاطراتی که از قول باغبان قدیمی باغ نقل می‌کنند این است که یک‌بار رضاشاه همراه خانمش برای خرید به فروشگاه‌های می‌رود. در داخل فروشگاه شخصی او را می‌شناسد و از او سؤال می‌کند: شما شاه ایران هستید؟ رضاشاه پاسخ مثبت می‌دهد. او می‌گوید: به چه وضعی افتاده‌ای که مجبوری خودت خرید کنی؟ این صحبت آنچنان روی رضاشاه مغرور اثر می‌گذارد که به خانه بازمی‌گردد و تا آخر عمر از آن محل خارج نمی‌شود.

[۱] منبع: گفتگوی تمدن‌ها (خاطرات دیپلماتیک و سیاسی دکتر سیدمحمد صدر، سال ۱۳۷۹)
[۲] منبع: خروج از انزوا (خاطرات دکتر سیدمحمد صدر، سال ۱۳۷۷)

*رئیس بخش تاریخ شفاهی وزارت امور خارجه

علی‌اکبر صالحی، رئیس سازمان انرژی اتمی ایران، درباره سازوکار ویژه مالی برای ایران که قرار است از سوی کشورهای اروپایی راه‌اندازی شود، گفت: امیدواریم قبل از آنکه خیلی دیر شود، به‌ویژه اروپایی‌ها به آنچه ما‌ها قبل قول داده‌اند، عمل کنند.«صالحی» در گفت‌وگو با ایرنا افزود: در صورتی که اروپایی‌ها به وعده‌هایشان عمل نکنند، ممکن است تحولات و اقدامات آینده نه برای ایران، نه برای اروپایی‌ها و نه برای سایر اعضای برجام خوشایند نباشد. معاون رئیس‌جمهوری گفت: تلاش‌های زیادی شد تا برجام شکل بگیرد، بنابراین ما تمایل نداریم که این توافق توسط هر یک از اعضای باقی‌مانده در آن، شکسته و نقض شود.رئیس سازمان انرژی اتمی تأکید کرد: جمهوری اسلامی ایران همواره به تعهداتش در قبال برجام پایبند بوده است و ۱۳ گزارش بی‌درپی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شاهدهی روشن برای این موضوع است، اما اروپایی‌ها چندین‌ماه است که وعده داده‌اند سازوکار ویژه مالی با ایران (SPV) را راه‌اندازی کنند، اما این امر هنوز محقق نشده است. رئیس سازمان انرژی اتمی تصریح کرد: اما اگر اعتماد از بین برود، همه بازی را خواهند باخت. ما به دنبال آن هستیم که همه در این میدان برنده باشند و با همکاری یکدیگر می‌توانیم همه از برجام سود ببریم. اگر

صالحی خطاب به اروپا:

قبل از آنکه دیر شود، به قول خود عمل کنید

برجام برنده‌ای نداشته باشد، قطعاً به نفع اروپایی‌ها نخواهد بود، به‌ویژه اینکه این توافق به لحاظ امنیت‌آفرینی هم برای اروپایی‌ها بسیار حیاتی است.» این مقام عضو تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای ایران گفت: امروز خاورمیانه گرفتار مشکلات زیادی است و اگر برجام هم به مشکلات این منطقه اضافه شود، دیگر چه کسی می‌تواند از آن سود ببرد؟ رئیس سازمان انرژی اتمی همچنین با تأکید بر اینکه جمهوری اسلامی ایران آماده همکاری با کشورهای منطقه در زمینه فناوری‌های هسته‌ای است، تشکیل یک کمیته فنی در زمینه ایمنی نیروگاه‌های هسته‌ای را پیشنهاد کرد. صالحی در پاسخ به پرسشی درباره افق‌های همکاری بین ایران و کشورهای منطقه در زمینه فناوری هسته‌ای و آنچه ایران می‌تواند به این کشورها در زمینه دانش هسته‌ای ارائه کند، با بیان اینکه جمهوری اسلامی ایران تجارب بزرگ و انبوهی در زمینه هسته‌ای دارد، افزود: ما از دهه ۵۰ منسسی وارد عرصه هسته‌ای و فناوری‌های هسته‌ای شده‌ایم و ایران بیش از ۶۰ سال است که در این زمینه فعال است. معاون رئیس‌جمهوری با بیان اینکه ایران بارها اعلام کرده که آماده تعامل با برادران خود در منطقه، به‌خصوص منطقه خلیج‌فارس است، گفت: کشورهای عربی اقدام به راه‌اندازی نیروگاه‌های هسته‌ای کرده‌اند و

سیدحسن نصرالله درباره خروج نیروهای ایرانی و آمریکایی از سوریه گفت:

روس‌ها کانال انتقال پیام آمریکا به ایران

رفتند در روسیه و گفتند آماده خروج از سوریه تا آخرین سرباز و حتی از تف هستیم.تف مهم است، اما شرطش خروج نیروهای ایرانی و حزب‌الله از سوریه است. با ایرانی‌ها صحبت کنید که از سوریه خارج شوند تا آمریکا کامل خارج شود. در آن زمان، روس‌ها به برادران ایرانی گفتند و رئیس‌جمهور پوتین به رئیس‌جمهور روحانی گفت و رئیس‌جمهور روحانی به من گفت و گفته شده که منتظر باشد تا پاسخ ایران و حزب‌الله برسد. من دنبال یک طرف‌گفتم، آمریکایی‌ها دنبال خارج‌شدن از سوریه هستند و دنبال دستاورد می‌گردند تا بگویند که ترامپ دستاورد مهمی به دست آورده، همان‌طور که نتایج‌ها به دنبال دستاورد بزرگ‌تری است، پاسخ ایران هم منفی بود و گفت که ما به درخواست دمشق برای مبارزه با تروریسم در سوریه هستیم، بشار

اسد، رئیس‌جمهور سوریه، نیز گفت که من اصلاً جزانه‌ری بر سر ایران مقابل آمریکایی‌ها را قبول ندارم. اینها دوست و متحد هستند، آنها دشمن هستند. طرف روسی هم هیچ ششاری وارد نکرد، هرچند در رسانه تبلیغاتی می‌کنند. روسیه فقط به انتقال پیام بسنده کرد. ترامپ دریافت که این طرح بی‌فایده است. در دوره اخیر هم آمریکا فشار را بیشتر کرد و کشتارهایی در شرق سوریه مرتکب شد. اعلام ترامپ درباره خروج آمریکا از سوریه برای کسی غافلگیرکننده نبود… آمریکایی‌ها برای ادامه فشار نظامی بر سوریه نیاز به پایگاه در این کشور ندارند. آنها از طریق هواپیما و آسمان این کار را می‌کنند.

خطر اصلی ترکیه است یا ایران؟!

من فکر می‌کنم که عمر البشیر، رئیس‌جمهور سودان، با چراغ سبز عربستان به سوریه رفت و با بشار اسد دیدار کرد… اطلاعات ما نشان می‌دهد که در سایه تصمیم ترامپ و استعفای متیس و نگرانی‌ای که در دولت آمریکا هست… جلسه‌ای در سطح بالا در ابوظبی برگزار شد و گفتند که مسئله بشار اسد که روشن است. مشکل الان اردوغان و ترکیه و شمال سوریه است. حقیقت این است که بشار اسد هست و پیروز شد، نکته خطرناکی است و آن اینکه ترامپ می‌خواهد خارج شود و به ترکیه گفته سوریه مال تو این طرح خطرناکی برای عربستان و امارات است. فکر کنید که چه شده که ازریایی [امارات و عربستان] این شده که ترکیه خطر اول در سوریه است و ایران نیست! با روسیه شاید بتوان تفاهم کرد. روسیه چندان نگران‌کننده نیست. بین اینها تفکرشان چطور فرقه‌گرایی است. در فکرشان این است که تکلیف ایران که مشخص است.کشوری شیعی است؛ اما ترکیه سنی است و اگر وارد شود، چطور خارج می‌شود؟ پیشرفت طرح ترکیه در سوریه، پیشرفت طرح مشخص است و آن طرح اخوان‌المسلمین است. این طرز تفکر عربستان و امارات و ازریایی آنان است؛ پس باید به سوریه برویم و با اسد ارتباط برقرار کنیم. دشمنی خود را با ایران حفظ کنیم؛ اما با ترکیه مقابله کنیم. در نتیجه عمر البشیر به سوریه رفت و الان می‌گویند باید بشار اسد در پیامی رسمی اعلام کند با توجه به فضای کنونی

ما اعلام کرده‌ایم که آنها نیاز به کارشناس در این عرصه خواهند داشت و ایران کارشناسان، فناوری و تجارب عالی در این زمینه دارد و آماده است در این عرصه با آنها همکاری کند.رئیس سازمان انرژی اتمی تصریح کرد: ما بارها برای همکاری، به‌خصوص در زمینه ایمنی هسته‌ای اعلام آمادگی کرده‌ایم، چراکه این موضوع مربوط به همه ماست؛ به‌طورمثال اکنون یک نیروگاه هسته‌ای در بوشهر داریم، بنابراین امنیت این نیروگاه برای ما مهم است. کویت در مجاورت بوشهر قرار دارد و کشورهای حوزه خلیج‌فارس در مجاورت بوشهر قرار گرفته‌اند. همچنین اکنون در امارات چهار نیروگاه هسته‌ای در دست تأسیس است و ایمنی این نیروگاه‌های هسته‌ای پس از تأسیس آنها برای ما دارای اهمیت است، به همین دلیل ما به کشورهای حوزه خلیج‌فارس پیشنهاد کردیم که همگی گردهم آمده و یک کمیته فنی در زمینه ایمنی نیروگاه‌های هسته‌ای تشکیل دهیم. وی افزود: این کمیته فنی متشکل از کارشناسان فنی ایرانی در زمینه هسته‌ای و کشورهای دیگر خواهد بود تا با یکدیگر درباره ایمنی نیروگاه‌های هسته‌ای گفت‌وگو و تبادل‌نظر کنند و این نقاط مثبت بسیاری برای همه خواهد داشت. ما دانما این پیشنهاد را تکرار کرده و برای آن آماده‌ایم.

سیدحسن نصرالله درباره خروج نیروهای ایرانی و آمریکایی از سوریه گفت:

روس‌ها کانال انتقال پیام آمریکا به ایران

و حفظ وحدت عربی، به اتحادیه عرب بازگردد؛ اما دمشق در پاسخی منطقی گفته است سوریه خودش از اتحادیه عرب خارج نشده که چنین درخواستی کند. این موضعی عزت‌مندانه است. هرکس دمشق را خارج کرده، خودش آن را بازگرداند.

هدف سفر پمپئو به منطقه

هدف سفر اخیر مایک پمپئو به منطقه این بود که کسانی که ناامید و درمانده شده‌اند، به پا خیزند و به آنان گفت بیایید در نشست ورشو علیه ایران شرکت کنید. هدف پیام سفر او اطمینان‌بخشی به ناامیدها و طرف‌های هراس‌ان بود.

آمریکا توانایی به‌راه‌انداختن جنگ را ندارد

من به حکام، مردم، دولت‌ها و اسرائیلی‌ها در منطقه می‌گویم که آمریکایی‌ها هر آنچه توانسته‌اند، انجام داده‌اند. شما ببینید دارند با طالبان توافق می‌کنند که از افغانستان خارج بشوند و در مقابل طالبان اجازه ندهند القاعده و دیگران بازگردند. ببینید دارند طوری رفتار می‌کنند که گویی طالبان حاکم آینده است. آمریکایی‌ها نه برای خاطر محمد بن‌سلمان و نه برای محمد بن‌زاید و نه حتی برای نتایج‌ها توانایی این را ندارند که جنگی جدید در منطقه راه بیندازند. ترامپ می‌خواهد همه را یک‌جا جمع کند و مقابل ایران بگذارد تا آن را با جنک ساقط کند؛ اما نمی‌تواند. الان ۴۰ سال است آمریکا و کل دیکتاتورهای عالم مقابل جمهوری اسلامی مبارک ایران ایستاده‌اند؛ اما بگویند توانسته‌اند چه بکنند؟ امروز نتایج‌ها آمده می‌گوید ضمانت ما ارتش ماست. این شکست اول. شکست دوم این است که برای تجاوزهایتان به سوریه هدفی تعیین کردید. اهدافی لجستیگ را زدید که موشک‌های نقطه‌زن و سلاح‌های پیشرفته به حزب‌الله نرسد. این را آیزنکوت گفته است که ما ۲۰۰ حمله کرده‌ایم. نتیجه چه شد؟ شما نتوانستید مانع رسیدن امکانات مورد نیاز به لبنان شوید، پس شکست خوردید…

در هر لحظه‌ای امکان است در سوریه و از سوی سران این کشور و محور مقاومت تصمیم دیگری برای مقابله با تجاوزهای اسرائیل گرفته شود. آن روز اولویت تمام‌کردن نبرد داخلی بود تا مشکل با اسرائیل؛ اما امروز این وضعیت تغییر کرده است. من از وضعیت داخلی میدانی و لجستیک و شرایط داخلی سوریه مطلع هستم. متغیر دوم این است که ارتش سوریه در وضعیت بسیار بهتری است. متغیر سوم بدافند قوی سوریه است. حتی عامل روسی که از زاویه منفی دراین خصوص به او نگاه می‌شود، ممکن است از زاویه مثبت هم نگاه شود و همه حاشیه‌ها را برای اسرائیل باز نکند. حتی در ایران هم تغییراتی هست؛ ایران برخلاف تحریم‌ها منسجم ایستاده است. همه ازریایی‌هایی که نزد ژنرال‌ها و مراکز قابل اعتنای اسرائیل تغییر کرده. همه این متغیرها باید در نظر گرفته شود. خلاصه لایح اینک پیامی که نتایج‌ها باید دریافت کند، این است که این متغیرها را در نظر بگیرد و در ازریایی اشباه نکند و منطقه را به جنک نکشد.

موشک در دست یعنی‌ها

یک مشکل هست و آن ذهنیت سلطه‌جوی سعودی است. بن‌سلمان در جایی پرسیده آیا این یعنی می‌تواند موشک بسازد؟ پهباد بسازد؟ بله محمد بن‌سلمان؛ این یعنی‌ها می‌توانند. اگر ایران در این محاصره و زیر چشم هواراه‌های آمریکایی می‌تواند به یمن موشک برساند، این دیگر شکستی برای شماست.نصرالله درخواست تشکیل دولت جدید لبنان نیز گفت: «حزب‌الله خواستار تشکیل هرچه سریع‌تر دولت است؛ زیرا این به نفع کشور است». هیچ روزی ایران یا سوریه به تشکیل دولت جدید لبنان ارتباطی نداشته و دخالتی نکرده‌اند. برخی دیگر هستند که منتظند ببینند ترامپ از توافق هسته‌ای خارج می‌شود یا نه. اینکه چه زمانی تحریم‌های ایران را برمی‌گرداند. الان هم برخی منتظر کنفرانس ورشو هستند که ببینند چه می‌شود.

نگاه بیرون

سرنوشت مبهم جت نروژی در شیراز

INDEPENDENT

ترجمه: روح‌اله نخعی

● «اینها سخت‌ترین تحریم‌هایی هستند که تا‌به‌حال بر ایران اعمال شده‌اند و بخش‌های حیاتی اقتصاد ایران را هدف خواهند گرفت؛ از قبیل انرژی، حمل‌ونقل و ساخت کشتی و نیز بخش‌های مالی. ایالات متحده وارد کارزاری برای فشار مالی حداکثری بر ایران شده و قصد دارد این تحریم‌ها را با شدت و حدت اعمال کند». اینها ادعاهای دفتر کنترل دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری ایالات متحده است. در نتیجه این مجازات‌ها علیه ایران، یک هواپیمای شیک تقریباً نو که به هواپیمایی اروپایی «نرویزن» [متعلق به نروژ] تعلق دارد، هنوز در فرودگاهی در شیراز پارک است. چهاردهم دسامبر، بوئینگ ۳۷۷ مکس از دوبی به پایگاه شرکت نرویزن در اسلو پرواز می‌کرد و در ارتفاع ۳۲هزارفوتی [کمتر از ۱۰کیلومتری] از ایران می‌گذشت. خلبان متوجه مشکلی در فشار روغن موتور سمت چپ شد و نیاز داشت این موتور را خاموش کند. درحالی‌که مقررات «ایتایس» به چنین هواپیمایی اجازه می‌دهد که با یک موتور چندین ساعت پرواز کند که برای عبورش از اقیانوس اطلس باید چنین می‌کرد. توصیه می‌شود در چنین حالتی به نزدیک‌ترین فرودگاه مناسب تغییر مسیر داده شود که در این نمونه، این فرودگاه شیراز بود. برای ۱۸۰مسافر و شش نفر خدمه این هواپیما این باید تجربه‌ای عجیب بوده باشد. با اینکه احتمالاً هیچ‌کدامشان وزیای ایران نداشتند، اطلاعات همگی در دفتر مهاجرت پردازش شد و به بهترین هتل شهر منتقل شدند. امیدوارم حداقل بعضی از آنها توانسته باشند ارگ این شهر و «باغ ارم» و پیش از اینکه هواپیمای نجاتشان از اسلو برسد، دیده باشند. در شرایطی که صنعت شش‌کننده هوانوردی ایران همچنان با هواپیماهای قدیمی نامطمئن آمریکایی (مثل بوئینگ ۷۰۷) به کار ادامه می‌دهد، مهندسان این کشور که مهارت بالایی هم دارند، قطعات لازم یا تجربه کار با هواپیماهایی که سال ۲۰۱۸ ساخته شده‌اند، ندارند. هرچای دیگری، موضوع صرفاً بحث فرستادن مهندسان قطعات با یک پرواز به این فرودگاه نبود. تحریم‌های آمریکا «صدور، صدور دوباره، فروش یا تأمین مستقیم یا غیرمستقیم از ایالات متحده یا توسط فردی از این کشور را از هر کجا که باشد، برای هر نوع کالا، فناوری یا سرویس به ایران» ممنوع کرده است. این بوئینگ ۳۷۷، به قطعاتی احتیاج دارد که باید مستقیم یا غیرمستقیم از ایالات متحده برسند. تا زمانی که این قطعات برسند، این ماشین ۴۰میلیون‌پوندی دارای ارزش بالایی است که روزبه‌روز از آن کاسته می‌شود.

در فرایند پریچ‌وخم کسب اجازه‌های لازم برای مستثناشدن از تحریم‌هایی که هرگز با این قصد تنظیم نشده‌اند، تعطیلی دولت آمریکا هم اوضاع را بهتر نمی‌کند. در نتیجه، یک سخنگوی نرویزن به من می‌گوید: «به‌هرحال موضوع ایران است و ما هنوز درگیر گذر از کاغذبازی‌های لازم برای واردکردن این قطعات به این کشور هستیم». بیورن کیوس، مدیرکل نرویزن، به‌خوبی می‌داند کار در صنعت هوانوردی با ریسک بالا و همین‌طور دیپلماسی بین‌المللی همراه است؛ اما جز در حالتی که ایالات متحده بتواند به‌سرعت اقدام کند و این هواپیما را از ایران خارج کند، این ماجرا شاهی خواهد بود که روزبه‌روز روشن‌تر می‌شود، شاهی برای همان چیزی که از دید برخی گرایش آمریکاست به اینکه یک قلدر بین‌المللی باشد. من هم تصور نمی‌کنم بوئینگ یا سازندگان موتور در ایالات متحده از این چشم‌انداز که شاید برخی شرکت‌های هواپیمایی به‌جای تولیدکنندگان آمریکایی، تأمین‌کننده‌های دیگری مثل ایرباس یا رولز‌رویس را برگزینند، خوشحال باشند. هواپیماها نمادهایی از همکاری و ارتباط بین‌المللی هستند؛ اما بوئینگ گرفتار نمایشگر ناکامی عقل سلیم است.

